
VIII.

CONCLUZII

În România, manifestările cu caracter extremist sunt relativ numeroase. Adepți ai extremismului se regăsesc la toate generațiile, la toate categoriile sociale – având în vedere și caracterul firav al clasei de mijloc –, la toate categoriile educaționale. Cea mai severă și periculoasă formă a extremismului a fost și rămâne și astăzi ultranaționalismul.

Incitățile extremiste folosesc declarații, discursuri, programe, ideologii, asocieri civice ori politice. Exceptând manipulările puterii politice din anii 1990 și 1991, și încercarea de lovitură de stat din anul 1999, acțiuni violente motivate rasial ori șovin au avut ca țintă numai romii. Între 1990–1996 au avut loc circa 35 de atacuri asupra unor comunități de romi, unele soldate cu morți, răniți, distrugerea caselor ori alungarea locatarilor din satele unde au avut loc. După anul 1996, acestea au încetat, datorită luării de către autorități a unor măsuri preventive și a sancționării responsabililor. În ultimii ani, acțiuni excesive împotriva romilor sunt datorate trupelor de poliție și de jandarmi, prin depășirea măsurilor rezonabile care intră în competențele lor²³⁷.

Direct interesate de perpetuarea manifestărilor extremiste, prin însăși statutul lor, sunt forțele politice ultranaționaliste și ale BOR. Anumite categorii de persoane, legate de fostul regim comunist, unele activând chiar în cadrul autorităților publice – în special, în cadrul serviciilor de informații – sunt de asemenea implicate în manipulări cu caracter extremist. Extremismul beneficiază de slăbiciunea statului de drept, de corupție și, în particular, de corupția structurală, de lipsa de transparență a instituțiilor statului, de sărăcie.

Asociațiile și presa extremistă de dreapta beneficiază de sponsorizări din partea unor adepți vechi ai legionarismului, stabiliți în străinătate ori care fac afaceri în România. Ultranaționalismul are ca principală sursă afacerile adepților care controlează activități financiare, economice,

237 Fie prin raidurile pe care le fac în comunitățile de romi, fie prin folosirea abuzivă a armelor în cazurile individuale.

comerciale, exploatând înaltul nivel al corupției. Partidele ultranaționaliste intrate în Parlament beneficiază și de finanțările de la buget.

Măsurile ce ar trebui luate pentru prevenirea și combaterea manifestărilor extremiste sunt de ordin legislativ, al politicilor publice, cu accentul pe respectarea statului de drept. Atitudinea comunității internaționale este la rândul ei decisivă pentru evoluția extremismului în România și în țările din regiune.

Din punctul de vedere al cadrului legislativ

Paradoxal, în acest moment, cadrul legislativ românesc este acoperitor pentru a preveni și combate manifestările de extremism. Legislația românească în domeniu rămâne stufoasă și deseori incoerentă și ar fi necesară simplificarea sistemului normativ. Dar altfel, există suficiente norme juridice care vizează sancționarea îndemnului la ură rasială și națională, previn discriminarea pe diferite criterii, asocierea cu scopuri extremiste. Sistemul măsurilor speciale este de asemenea dezvoltat. România mai are însă de ratificat Carta Europeană a Limbilor Regionale și Minoritare.

O excepție face situația din domeniul libertății de credință și religie. Este nevoie urgentă de adoptarea unei legislații conforme cu libertatea de conștiință. Actualele norme sunt moștenite din vremea regimului comunist, fiind și discriminatorii, și insuficiente.

O altă componentă a reformei legislative este amendarea legislației în scopul eliminării categoriilor care sunt protejate în cazul abuzurilor (în particular, legislația privind ultrajul). Ar fi necesară desființarea sistemului parchetului militar, de altfel instituție neconstituțională.

O problemă aparte ridică negaționismul. Fenomenul este relativ larg răspândit în societatea românească și acoperă cele două referințe principale: pe de o parte sunt negate crimele contra evreilor și țiganilor de care au fost responsabile autoritățile din țară în anii celui de-al doilea război mondial²³⁸, iar pe de altă parte sunt negate crimele comuniste și efectele acestui tip de totalitarism. Această problematică a primit și o amplă dezbateră culturală²³⁹. Totuși, considerăm că introducerea unei legislații antinegaționiste depășește restricțiile rezonabile ale dreptului la liberă exprimare.

238 În particular, sunt negate crimele din Transnistria. Mai rar se neagă crimele regimului nazist din Germania.

239 În special în revistele „România literară”, „22”, „Sfera politicii”, în anii 1998 și 1999.

Din punctul de vedere al statului de drept

Prima condiție pentru limitarea manifestărilor cu caracter extremist în România este respectarea actualelor norme legislative. Încălcarea principiilor statului de drept pare însă un fenomen endemic. Din această cauză, atenția ar trebui să treacă de la focalizarea pe aspectele legislative, la punerea în viață a legislației. În particular, în relația de negociere pe care o are România cu Uniunea Europeană, ar fi necesar să se codifice capacitatea autorităților de la București de a aplica legile.

Între altele, trebuie aplicate legile și prevederile constituționale existente în cazul formațiunilor extremiste. Este necesar să se introducă, în cadrul obligațiilor pe care le are România față de Uniunea Europeană din perspectiva criteriilor de la Copenhaga, criteriul respectării de către România a libertății de religie și de credință. Trebuie evaluată legislația cu relevanță religioasă în raport cu elementele *acquis*-ului comunitar, precum directivele care combat discriminarea²⁴⁰.

În domeniul politicilor publice

Măsuri în domeniul politicilor publice relevante pentru prevenirea și combaterea extremismului în România ar fi:

- Măsuri pentru îmbunătățirea sistemului de justiție, a unei mai bune profesionalizări a magistraților și prevenirii corupției în sistem.
- Dezvoltarea cooperării între instituțiile statului și organizațiile neguvernamentale dedicate valorilor drepturilor omului și democrației.
- Reevaluarea sistemului național de educație, dându-se atenție anuală de cultură civică și de istorie, pentru ca acestea să dezvolte atitudinile bazate pe respectul alterității.
- Introducerea unei armate profesioniste, care are avantajul de a reduce prezența în spațiul militar a unor forțe cu caracter extremist, interesate în valorificarea politică a funcției militare.
- Exercițarea efectivă a controlului civil al serviciilor de informații. Trebuie asigurat maximul de transparență compatibilă cu natura acestor servicii, cu privire la educația ofițerilor de securitate ori activitățile care pot intra în conflict cu interesele de ordin public.

240 Directivele trebuie susținute urmând mulțimea implicațiilor lor. Astfel, Directiva Consiliului din iunie 2000 are în vedere combaterea discriminării pe motive de origine etnică sau rasială și nu de ordin religios. Dar o punere în inferioritate a unor grupuri etnice diferite prin limitarea lor la manifestarea libertății de credință este acoperită de către directivă.

- Introducerea unei politici de finanțare a cultelor care să asigure separația dintre interesele clericilor și ale oamenilor politici.
- Marginalizarea partidelor ultranaționaliste, prin denunțarea explicită și fermă a politicii lor, prin excluderea oricăror coaliții ori cooperări cu ele.
- Promovarea de noi acțiuni afirmative în sprijinul populației roma – aceasta fiind de departe ținta cea mai vizibilă a actelor extremiste.

Atitudinea comunității internaționale

Următoarele măsuri ar putea defini o politică la nivel european în domeniul combaterii extremismului, cu efecte asupra situației din România:

- Cooperarea internațională, în particular, menținerea României în procesele de integrare în curs (UE, NATO) reprezintă unul dintre cele mai sigure mijloace de a elimina pericolul – substanțial – al extremismului în România. Analogia cu terorismul arată eficacitatea unei comunicări între state.
- Discutarea în cadrul negocierilor de aderare a problemelor discriminării și extremismului în contextul procedurilor de monitorizare ale UE, ca subiect prioritar.
- Creșterea atenției și a suportului oferite de organismele internaționale activităților ECRI și asigurarea că statele membre implementează în mod concret recomandările acesteia.
- Promovarea în cadrul coalițiilor (Internaționala socialistă, Internaționala liberală etc) care unesc marile partide politice europene a principiilor Recomandării 1438 (2000)²⁴¹ a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind amenințarea la adresa democrației reprezentată de partidele și mișcările extremiste din Europa.
- Sprijinirea substanțială, în continuare, a societății civile structurate dedicată valorilor democratice. Având în vedere faptul că sărăcia în România atinge proporții care limitează activitățile voluntare, ținând cont de absența resurselor de pe piața privată și lipsa unei culturi a sponsorizării și mecenatului, în condițiile în care statul nu oferă resurse, ci deseori chiar împiedică activitatea organizațiilor pro-democratice, sponsorizând activități cu caracter când naționalist, când clientelar, asigurarea unor resurse externe este vitală pentru sănătatea societății civile în România.

²⁴¹ *Assembly debate on 25 January 2000 (2nd Sitting)* (vezi Doc. 8607, Report of the Political Affairs Committee, raportor: Mr Gjellerod). *Text adopted by the Assembly on 25 January 2000 (2nd Sitting)*.